ELEKTROODPAD

V čoraz viac digitalizovanom svete je pre nás život bez elektrických a elektronických zariadení nepredstaviteľný. Počítače, mobilné telefóny a tablety sa stali našimi každodennými spoločníkmi. Keďže veľa konzumujeme, následne aj veľa elektroodpadu vyhadzujeme. **Ročné prírastky elektroodpadu pribúdajú závratným tempom, až trikrát rýchlejšie ako ostatné druhy odpadu**. Spôsobuje to digitálna revolúcia, vysoký spotrebiteľský dopyt po týchto zariadeniach a dizajn výrobkov, ktorý nepodporuje opravu alebo opätovné použitie.

Zdroj: Rubiconglobal

Zlatá baňa vo vrecku

Bežne si neuvedomujeme, že každý z nás nosí vo vrecku „zlatú baňu“. Smartfóny totiž obsahujú vzácne kovy vrátane zlata, striebra, medi, platiny a paládia. „Ťažiť zlato“ z jedného starého telefónu sa vám zaručene neoplatí, no rozobrať **milión mobilných telefónov** už stojí za tú námahu. Z takéhoto množstva viete získať **16 ton medi, 350 kg striebra, 34 kg zlata a 15 kg paládia**. Preto je dôležité, aby tieto vzácne materiály neskončili na skládke alebo v spaľovni. Niektoré z **elektroodpadov zaraďujeme medzi nebezpečný odpad,** a to z toho dôvodu, že obsahujú aj nebezpečné látky, ako napríklad ortuť, olovo, transformátory s obsahom PCB alebo časti s chluórfluórovanými uhľovodíkmi.

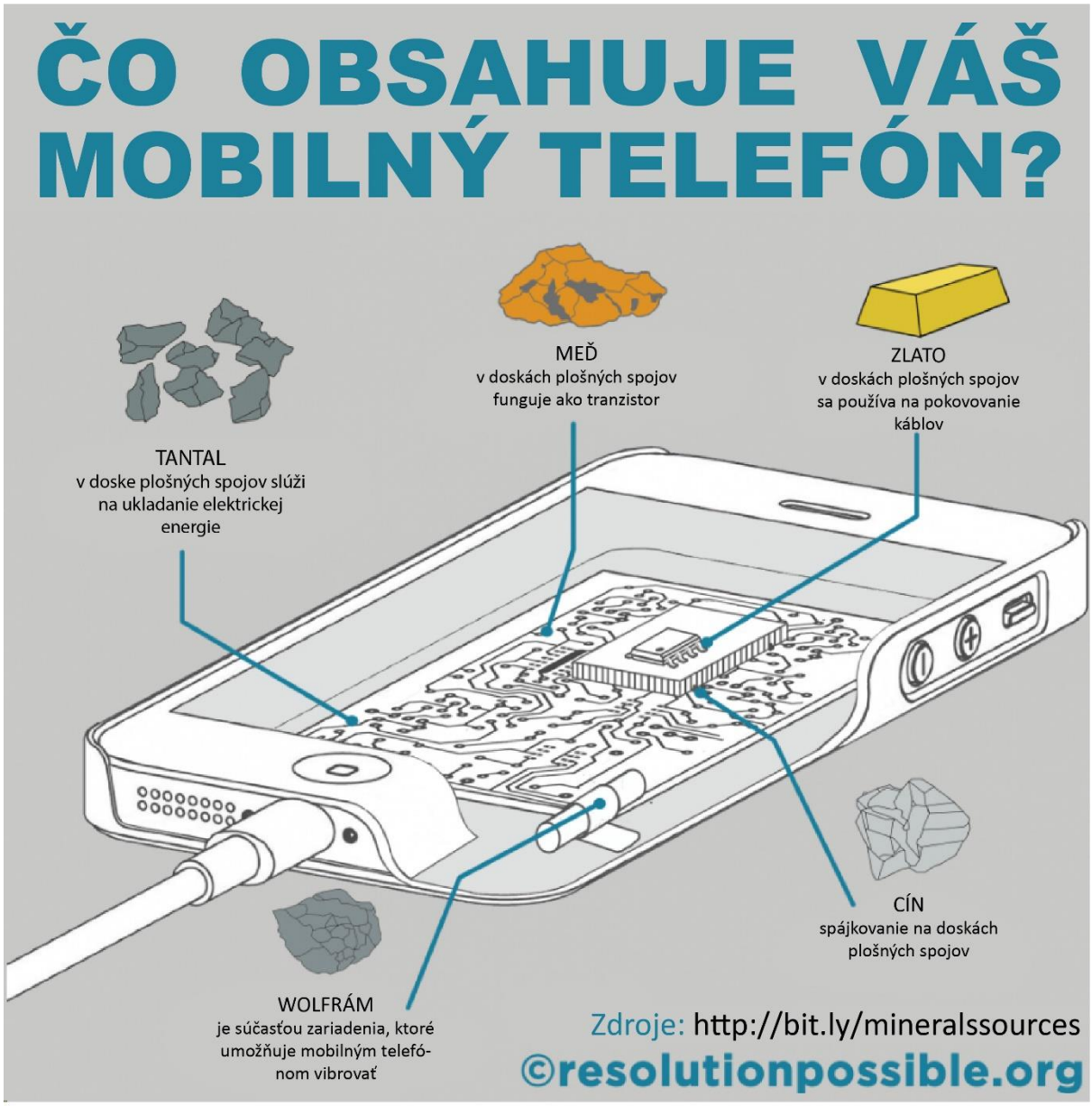

Zdroj: Resolution possible

Kam s použitým a nepotrebným elektrozariadením

Elektrozariadenia **triedime vždy oddelene od komunálneho odpadu**. Na Slovensku máme možnosť bezplatne odovzdať nepotrebné spotrebiče **v elektropredajniach (ide o spätný odber), na zberných dvoroch** v mestách a obciach **alebo prostredníctvom mobilných zberov**. Spätný odber funguje na princípe kus za kus. Napríklad pri kúpe novej práčky vám predajca starú práčku odoberie, a to bez ohľadu na značku alebo miesto jej pôvodného nákupu.

Táto podmienka neplatí pre drobnú elektroniku, ako sú fény, hračky, ručné mixéry, nabíjačky, počítačové myšky, cestovné žehličky či žiarivky. Tieto veľmi **malé elektroodpady s vonkajším rozmerom max. 25 cm možno priniesť do ktorejkoľvek predajne elektrozariadení,** kde je vyhradená plocha pre elektrozariadenia aspoň 400 m^2, a môžete ich odovzdať v akomkoľvek množstve bez potreby kúpy tovaru.

Batérie odovzdávame na zberné dvory alebo do špeciálnych nádob umiestnených v elektropredajniach a v predajniach, kde sa predávajú batérie. Batérie obsahujú látky nebezpečné pre životné prostredie, preto ich zaraďujeme medzi nebezpečný odpad, ktorý nesmie skončiť v zmesovom odpade alebo v prírode. Jednorazové batérie je **možné nahradiť ich dobíjateľným variantom**, ktorý má dlhú životnosť, pričom takúto batériu možno nabiť aj 2 100-krát.

Svet zaplavený elektroodpadom

Predstavte si 4 500 Eiffelových veží stojacich vedľa seba, ktoré majú dokopy hmotnosť 45 miliónov ton. Toto číslo zodpovedá množstvu elektroodpadu, ktoré naše ľudstvo vyprodukovalo v roku 2016. **Na jedného obyvateľa teda pripadá ročne približne 6 kg elektroodpadu**. Množstvo nepotrebných a pokazených elektrozariadení narastá z roka na rok závratným tempom.

Výhody elektrozariadení sú nespochybniteľné. Ak by napríklad každá európska domácnosť používala umývačku riadu, ušetrili by sme ročne dvojnásobok spotreby elektrickej energie v Portugalsku. **Priemerná životnosť umývačky je 10 rokov, čo sa s ňou však stane potom?** Nehovoriac o smartfónoch, ktoré väčšina ľudí používa v priemere 18 mesiacov a následne ich nahradí. Ich životnosť však dosahuje okolo 7 rokov.

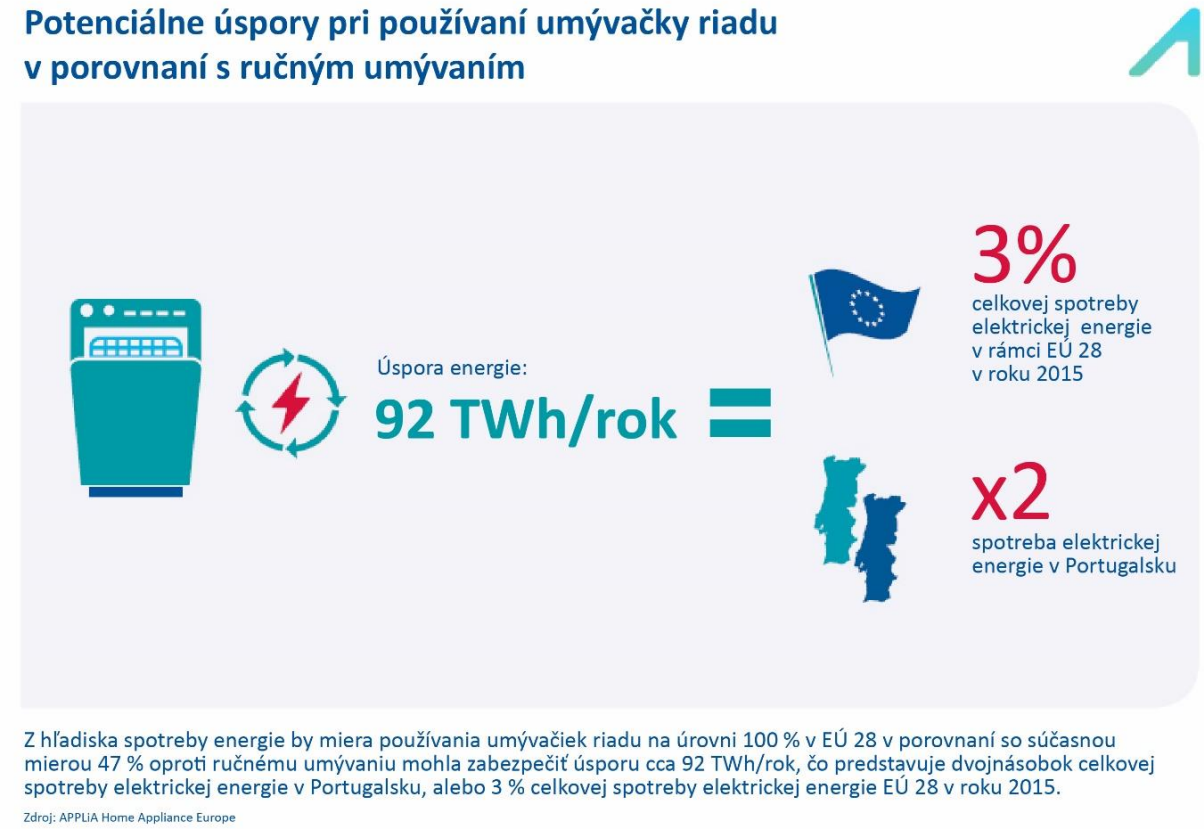

Z hľadiska spotreby energie by miera používania umývačiek riadu na úrovni 100 % v EÚ 28 v porovnaní so súčasnou mierou 47 % oproti ručnému umývaniu mohla zabezpečiť úsporu cca 92 TWh/rok, čo predstavuje dvojnásobok celkovej spotreby elektrickej energie v Portugalsku, alebo 3 % celkovej spotreby elektrickej energie EÚ 28 v roku 2015.

Zdroj: APPLiA Home Appliance Europe

Zdroj: APPLiA Home Appliance Europe

„Súkromné očko" na sledovanie pohybu použitej elektroniky

Existujú **organizácie**, ako napríklad BAN (Basen Action Network), ktoré vybavia použitú elektroniku GPS zariadeniami, a tak **sledujú polohu starého zariadenia až po jeho finálnu destináciu**. Štúdia organizácie BAN ukázala, že zo 314 sledovaných zariadení putovalo 11 (3,5 %) pravdepodobne ilegálne do rozvojových krajín. Každý LCD monitor, tlačiareň, notebook prešiel v priemere vzdialenosť 4 127 kilometrov, čo je asi rovnaká vzdialenosť ako cesta z talianskeho Milána do afrického mesta Lagos v Nigérii. **Afrika, najmä jej západná časť, sa stala konečnou destináciou pre odpad z rôznych regiónov sveta**. Nelegálny vývoz odpadových a použitých elektrozariadení končí najmä v Ghane a Nigérii.

Foto: Kai Loeffelbein

Dajme pokazenej elektronike druhú šancu

Nie všetko, čo nefunguje, treba nutne vyhodiť. IFixit je stránka, ktorá vám môže pomôcť pokazené spotrebiče opraviť. Tento bezplatný sprievodca opravou obsahuje dnes už takmer **50 000 manuálov na opravu elektrozariadení.** Nájdete tam napríklad aj návod na to, ako si vymeniť rozbitý displej na telefóne.

Taktiež si môžete vaše pokazené zariadenie nechať opraviť u odborníka, prípadne sa zúčastniť **repair café** alebo inými slovami **verejných opravovní**.

Foto: Repair Café Slovakia

Repair café je miesto, kam **môžete prísť s poškodenou vecou a nechať si ju bezplatne opraviť zručnými dobrovoľníkmi**. Nájdete tam náradie a všetko potrebné na to, aby ste si mohli opraviť nielen elektroniku a spotrebiče, ale aj oblečenie, nábytok, bicykel a ďalšie veci do domácnosti. Na bratislavskom repair café nám tak bezplatne opravili pokazenú bluetoothovú myšku a rýchlovarnú kanvicu.

Tento informačný materiál pre vás pripravila organizácia zodpovednosti výrobcov NATUR-PACK

NATUR-PACK je autorizovaná organizácia zodpovednosti výrobcov (OZV) pre elektroodpady, batérie, obaly a neobalové výrobky. Okrem iného zabezpečuje financovanie triedeného zberu (skla, papiera, plastov, kovov a nápojových kartónov) vo vašej obci. Triedený zber je pre občana bezplatný. Občan teda nenesie náklady spojené s triedeným zberom v miestnom poplatku za komunálny odpad a drobný stavebný odpad. Finančnú zodpovednosť za triedený zber majú podnikateľské subjekty, ktorých obaly a neobalové výrobky končia v komunálnom odpade. Spoločnosť NATUR-PACK zastupuje podnikateľské subjekty v tejto ich zodpovednosti a v spolupráci so zberovými spoločnosťami realizuje triedený zber v partnerských samosprávach. NATUR-PACK je partnerom takmer 1 200 samospráv vrátane troch najväčších miest – Bratislavy, Košíc, Prešova a Žiliny. Bližšie informácie nájdete na stránke **www.naturpack.sk**.

Zdroje:

1) BBC: Your phone is full f untapped precious metals (http://www.bbc.com/future/story/20161017-your-old-phone-is-full-of-precious-metals)
2) ENVIDOM: Pre domácnosti – kam so starými spotrebičmi? (http://www.envidom.sk/sk/informacie/pre_domacnosti.php)
3) SEWA: Batérie (https://www.sewa.sk/vsetko-o-recyklacii/triedenie-odpadu/baterie/)
4) Baldé, C.P., et al.: The Global E-waste Monitor 2017 (http://ewastemonitor.info/)
5) APPLiA: By the numbers: The Home Appliance Industry in Europe, 2017-2018 (http://applia-europe.eu/statistical-report-2017-2018/)
6) Bankmycell: E-waste cell phone recycling facts (https://www.bankmycell.com/support/e-waste-cell-phone-recycling-facts)
7) BAN: Holes in the Circular Economy: WEEE Leakage from Europe (http://www.ban.org/trash-transparency)